

Ikääntyvien tuen tarpeiden tunnistaminen ja niihin vastaaminen etsivässä vanhustyössä

Suvi Ruotsalainen ja Elisa Tiilikainen

Etsivä vanhustyö ja sen tarve ovat olleet viime vuosina eri tavoin esillä, mutta aihetta käsittelevä tieteellinen tutkimus Suomessa on ollut toistaiseksi vähäistä. Tässä artikkelissa tarkastellaan etsivää vanhustyötä ikääntyvien tuen tarpeiden tunnistamisen ja niihin vastaamisen näkökulmasta. Tutkimuksen aineistona ovat etsivää ja löytävää vanhustyötä tekevien sekä kehittävien työntekijöiden ryhmähaastattelut, joita analysoitiin refleksiivistä temaattista analyysiä hyödyntäen. Työntekijöiden kerronnasta tunnistettiin ikääntyvien elämäntilanteisiin liittyvän tiedon keskeinen merkitys etsivässä vanhustyössä. Tämä yhdistettiin toisen tiedon käsitteeseen, jota sovellettiin tutkimuksessa. Tulosten mukaan etsivä vanhustyö jäsentyy toisen tiedon tavoittamiseksi, sen huomioon ottamiseksi ja sillä haastamiseksi. Tutkimus lisää ymmärrystä etsivästä vanhustyöstä ja sen käytännöistä ja tarjoaa uudenlaisen tavan jäsentää etsivää vanhustyötä osana palvelujärjestelmää. Tuloksia voidaan hyödyntää etsivän vanhustyön ja eri toimijoiden välisen yhteistyön kehittämisessä sekä ikääntyvien palveluja koskevassa päätöksenteossa.

Johdanto

Väestön ikääntymisen ja vanhenemisen monimuotoistumisen myötä kysymys palvelujärjestelmämme kyvystä vastata ikääntyvien erilaisiin tuen tarpeisiin on yhä ajankohtaisempi ja tärkeämpi. Etsivä työ (*outreach work*) perustuu käsitykseen siitä, että on olemassa ihmisiä ja ihmisryhmiä, jotka olisivat avun ja tuen tarpeessa mutta jäävät sen ulottumattomiin (Juhila 2018). Tässä artikkelissa tarkastelu kohdentuu ikääntyvien parissa tehtävään etsivään työhön eli etsivään vanhustyöhön. Etsivän vanhustyön käytäntöjä tutkitaan ikääntyvien tuen tarpeiden tunnistamisen ja niihin vastaamisen näkökulmasta työntekijöiden ryhmähaastatteluja hyödyntäen. Käsitettä *etsivä vanhustyö* käytetään kuvaamaan yhteisesti etsivää ja löytävää

vanhustyötä, jotka rinnastetaan tässä tutkimuksessa toimintaperiaatteiltaan toisiinsa.

Etsivässä työssä pyritään tavoittamaan ihmisiä, jotka ovat jääneet ilman tarvitsemaansa apua ja joita ei tavoiteta riittävän hyvin olemassa olevin palveluin (Grymonprez ym. 2017). Etsivällä työllä onkin pitkä historia sellaisten ihmisten tavoittamisessa ja tukemisessa, jotka eivät muuten pääse palvelujen piiriin (Mackenzie ym. 2011). Etsivän työn kohde-ryhmään on viitattu tutkimuskirjallisuudessa muun muassa käsittein *hard to reach* (Cortis 2012; Andersson 2013) ja *people at risk* (Kloppenburger & Hendriks 2013). Etsivää työtä on tehty esimerkiksi nuorten (Juvonen 2015; Smoter 2022), asunnottomien (Maesele ym. 2013) ja huumeidenkäyttäjien (Rhodes 1993; Strike ym. 2004) parissa. Ikääntyvien auttami-

seksi etsivän työn menetelmiä on hyödynnetty ainakin järjestölähtöisessä hanketoiminnassa (Pietilä & Saarenheimo 2018), kroonisesti sairaiden toistuvien sairaalakäyntien vähentämisessä (Prior ym. 2012) ja mielenterveyspalveluissa (esim. Bartsch ym. 2013).

Etsivän työn tekemisen tavat määrittävät kontekstisidonnaisesti. Kontaktin luominen, sosiaalisten muutosprosessien käynnistäminen ja sosiaalisen tuen tarjoaminen näiden prosessien jatkumiseksi ovat etsivälle työlle kontekstista riippumatta yhteisiä tehtäviä. (Andersson 2013.) Sosiaalityön kontekstissa Kloppenburg ja Hendriks (2013) jäsentävät etsivän työn lähestymistavat yhteisön, tuen, vaihtoehtojen ja seuraamusten sekä välittäjän malleihin. Yhteisömallissa (*community model*) pyritään edistämään ihmisten yhteyttä sosiaaliseen ympäristöönsä ja voimaannuttamaan heitä yhteisöissään. Tuen mallissa (*support model*) asiakkaita autetaan löytämään ratkaisuja heidän yksilöllisissä elämäntilanteissaan ilmeneviin, päivittäisiin ongelmiin. Vaihtoehtojen ja seuraamusten malli (*options and sanctions model*) liittyy sosiaalityöntekijöiden pakon käyttöön tilanteissa, joissa pyritään tuen ja kontrollin välillä tasapainotellen vähentämään yksilöön tai hänen ympäristöönsä kohdistuvia haittoja. Välittäjämallissa (*broker's model*) pyritään tavoittamaan asiakkaita, jotka eivät löydä taroituksenmukaista pääsyä sosiaalipalveluihin. (Mt.)

Eräänlainen oikeutus etsivälle työlle kumpuaa riittämättömästi toimivasta politiikasta ja käytännöistä (Grymonprez & Roose 2022). Ikääntyvien hoivan nykytilaa koskevassa keskustelussa on viitattu hoivaköyhyyteen, jolla tarkoitetaan hoivatarpeiden ylittymistä suhteessa saatavilla oleviin virallisiin ja epävirallisiin hoivaresursseihin. Tämä aiheuttaa puutteita hoivan tarpeisiin vastaamisessa ja siten tarvittavasta avusta vaille jäämistä. (Kröger ym. 2019.) Etsivän vanhustyön tarpeen tiedetään olevan seurausta hoivaköyhyydestä ja palvelukatveista, vaikeasti hahmotettavasta ja pirstaleisesta palvelujärjestelmästä sekä kokonais-

valtaisen kohtaamisen puutteesta ikääntyvien palveluissa (Mäkelä 2021). Kokonaiskuvan muodostaminen avun riittämättömyydestä edellyttää ymmärrystä myös palvelujen ulkopuolelle jäävien ikääntyvien elämäntilanteista (Hill 2022).

Etsivässä vanhustyössä kohdattavien ikääntyvien elämäntilanteiden taustalla on tavallissimmin sosiaaliseen, taloudelliseen ja terveydelliseen tilanteeseen liittyviä huolia tai elämänkulkua horjuttaneita tapahtumia, kuten terveydentilan äkillinen heikkeneminen tai puolison menettäminen. Työskentely perustuu yksilöllisiin tarpeisiin ja tavoitteena on luottamuksellisen suhteen muodostamisen ohella voimaannuttaa asiakasta sekä varmistaa hänelle riittävä tuki esimerkiksi palveluihin pääsemiseksi. (Sihto & Van Aerschot 2021.) Etsivän työn kohderyhmään kuuluvat ihmiset eivät ole välttämättä lainkaan julkisten palveluiden piirissä, eikä heillä aina ole läheisiä, jotka tukisivat tarvittavan avun saamisessa (Pietilä & Saarenheimo 2018). Erityistä huomiota tulisi kohdistaa epävirallisten verkostojen ulkopuolelle jäävien ikääntyvien avun tarpeeseen ja saamiseen, jotta tarpeenmukaiset palvelut varmistetaan myös heille (Blomgren ym. 2006).

Etsivää vanhustyötä on tehty aiemmin muun muassa kirkon diakoniatyössä (esim. Pöyhönen & Seppänen 2016) ja kunnissa hyvinvointia edistävinä kotikäynteinä (Hansson ym. 2009). Viime vuosina Suomessa on toteutettu useita etsivään vanhustyöhön liittyviä hankkeita (esim. Kuikka 2015; Myllymäki & Huuhka 2017; Aalto & Sutinen 2022). Näissä on kehitetty tavoittamisen ja auttamisen menetelmiä, kuten Hoksauta minut -yhteydenottokortti (Myllymäki & Huuhka 2017), toimintamalli vaikuttavaan verkostotyöhön (Sutinen 2020) ja löytävän työn malli (Jokinen ym. 2017). Lisäksi esimerkiksi vuosina 2018–2021 toteutuneessa Elämänote-ohjelmassa edistettiin ikäihmisten osallisuutta ja monessa ohjelman hankkeessa tehtiin etsivää työtä (Hoppania ym. 2021). Etsivä vanhustyö mahdollistaa matalan kynnyksen toiminnalla koto-

na asuville ikääntyville väyliä yhteisöllisyyden ja osallisuuden kokemiseen. Etsivän vanhustyön nähdään myös paikkaavan julkisen kotihoidon kapeutumisesta aiheutuneita aukkoja etenkin palveluohjauksen ja psykososiaalisen tuen antamisessa. (Pietilä & Saarenheimo 2018.)

Vuosille 2024–2027 annetussa laatusuosituksessa aktiivisen ja toimintakykyisen ikääntymisen ja kestävien palvelujen turvaamiseksi etsivää ja löytävää työtä kuvataan ammattilaisien tekemäksi monitoimijuuverkostoissa tehtäväksi työksi, ja sen toimintaedellytysten ja mahdollisuuksien vahvistaminen tuodaan suosituksena esille (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus (SOSIAALI) -raportti, 2024). Vuoteen 2030 suuntaavassa kansallisessa ikäohjelmassa etsivä ja löytävä vanhustyö on mainittu keinona tunnistaa ikääntyvien yksinäisyyttä (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus (SOSIAALI) -raportti, 2020). Ikääntyvien määrän kasvaessa ja politiikan painottaessa kotona asumista on järjestöjen rooli ennaltaehkäisevässä työssä nähty tärkeänä kehittämiskohteena (Tiittula & Lauhde 2023).

Kasvavasta esilläolostaan ja ajankohtaisuudesta huolimatta etsivää vanhustyötä koskeva tieteellinen tutkimus Suomessa on ollut vähäistä (kuitenkin esim. Pietilä & Saarenheimo 2018; Sihto & Van Aerschot 2021). Etsivällä vanhustyöllä ei ole Suomessa vakiintunutta määritelmää ja työtavalle on toivottu yhteistä sanastoa, kieltä sekä kulttuuria (Jokinen ym. 2017). Tämän tutkimuksen tavoitteena on lisätä ymmärrystä etsivästä vanhustyöstä ja sen yhteiskunnallisesta merkityksestä osana ikääntyville suunnattua palvelujärjestelmää. Tarkastelun kohteena ovat etsivää vanhustyötä tekevien ja kehittävien työntekijöiden kuvaukset työstään. Tutkimuskysymyksenä on: *Millaisia merkityksiä etsivä vanhustyö saa tuen tarpeiden tunnistamisen ja niihin vastaamisen näkökulmasta?*

Tutkimuksen toteutus

Aineisto

Tutkimuksen empiirinen aineisto muodostuu kolmesta etsivää ja löytävää vanhustyötä tekevien sekä kehittävien työntekijöiden ryhmähaastattelusta, jotka toteutettiin kesä–elokuussa 2021 osana sosiaali- ja terveystieteiden rahoittamaa *Gerontologinen sosiaalityö erityisen tuen tarpeisiin vastaamassa* (GERIT) -tutkimushanketta (2021–2022). Haastateltavien rekrytoimiseksi lähestyttiin sähköpostitse toimijoita, jotka julkilausuen määrittelevät toimintansa etsiväksi tai löytäväksi vanhustyöksi. Ryhmähaastatteluihin osallistui yhteensä 13 työntekijää, jotka edustivat julkista sektoria osana hanke- tai kehittämistoimintaa (3), kolmatta sektoria (9) ja seurakuntayhtymän alaista toimintaa (1), kaikkiaan kahdeksaa organisaatiota seitsemältä eri alueelta Suomessa. Osallistujia oli suurista ja pienemmistä kunnista, joissa osallistujat työskentelivät tai joiden alueella he järjestivät tai kehittivät toimintaa.

Ryhmähaastattelut pidettiin etäyhteyksin Microsoft Teamsin avulla. Tämän artikkelin ensimmäinen kirjoittaja oli päävastuussa haastatteluiden toteutuksesta, mutta kaikissa haastatteluissa oli mukana myös toinen tutkija GERIT-tutkimushankkeesta. Kuhunkin haastatteluun osallistui 3–5 haastateltavaa 2–4 organisaatiosta. Haastateltavilta ei kerätty systemaattisesti taustatietoja, vaan he saivat kertoa itsestään ja taustastaan omin sanoin. Osa haastateltavista kertoi etsivästä vanhustyöstä kertyneestä työkokemuksestaan, joka vaihteli alle vuodesta seitsemään vuoteen. Osa työskenteli määräaikaissä hankkeissa, ja osalla toiminta oli vakiintunutta. Lähes kaikilla etsivä vanhustyö tai sen kehittäminen oli pääasiallinen työkuva. Yksi haastateltavista ei työskennellyt enää haastatteluhetkellä etsivän vanhustyön parissa.

Ryhmähaastatteluja varten laadittiin puolistrukturoitu teemarunko, joka koostui etsivän vanhustyön ominaispiirteistä, käytännöistä ja prosesseista (ml. asiakkuuden aloittami-

nen/kohderyhmän tavoittaminen, tuen tarpeet, työskentelyn tavat, asiakkuuden päättymisen) sekä etsivästä vanhustyöstä osana ikääntyvien palveluja. Haastatteluteemojen alle koottiin valmiiksi myös tarkentavia kysymyksiä (esim.: Mikä on tunnusomaista etsivälle vanhustyölle? Millaisissa elämäntilanteissa ikääntyvät ovat tullessaan etsivän vanhustyön asiakkaaksi? Millainen rooli/paikka etsivällä vanhustyöllä on palvelujärjestelmässä?). Teemarunkoa noudatettiin suuntaa antaen: teemojen käsittely painottui hieman eri tavoin riippuen siitä, mikä puhututti haastateltavia. Haastattelusta pyrittiin tekemään luonteeltaan ryhmäkeskustelun (*focus group*) kaltaisia tilanteita, joissa tarkoituksena on aikaansaada haastateltavien välistä vuorovaikutusta (Valtonen 2009). Ryhmähaastattelut kestivät noin kaksi tuntia, ja ne tallennettiin erillisellä ääninauhurilla. Lähes sanatarkasti litteroitua aineistoa kertyi yhteensä 57,5 sivua (Times New Roman, fonttikoko 12, riviväli 1). Sivumäärään ei laskettu haastateltavien esittelyjä ja osallistumissuostumusten antamista.

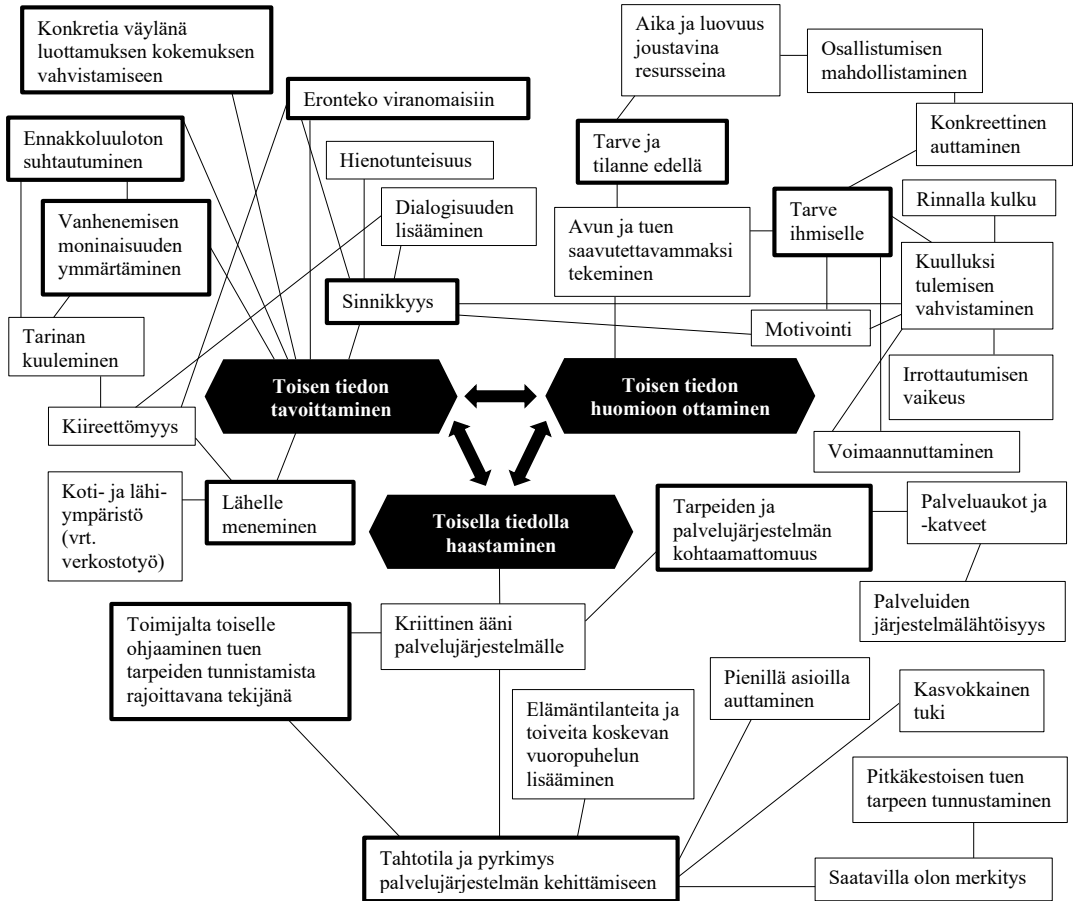
Tutkimuksen eri vaiheissa noudatettiin hyvää tieteellistä käytäntöä (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2013). Tutkimusluvut haettiin ja saatiin niistä organisaatioista, joissa lupa-prosessia edellytettiin haastateltavien rekrytoimiseksi. Haastateltavat saivat etukäteen tutustuttavaksi ryhmähaastattelukutsun ja suostumuslomakkeen, minkä jälkeen he ilmoittivat tutkijalle sähköpostitse halustaan osallistua tutkimukseen. Tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista. Tutkimuksen tarkoitus ja suostumuslomakkeen sisältö käytiin läpi vielä yhteisesti haastattelutilanteiden alussa, minkä jälkeen kukin haastateltava antoi suullisesti osallistumissuostumuksensa tutkimukseen. Aineistoa on säilytetty tutkimusprosessin aikana tietoturvallisesti, ja se on ollut ainoastaan tutkimusryhmän jäsenten käytettävissä. Tutkimuksesta on raportoitu siten, ettei tutkimukseen osallistuneita henkilöitä voida tunnistaa.

Aineiston analyysi

Aineistoa analysoitiin temaattisen analyysin refleksiivistä lähestymistapaa (Braun & Clarke 2019; 2021; 2022) hyödyntäen. Temaattisen analyysin ideana on tunnistaa, analysoida ja raportoida aineistosta teemoja (Braun & Clarke 2006). Refleksiivisen temaattisen analyysin (*reflexive TA*) keskiössä on tutkijan rooli tiedon tuottamisessa (Braun & Clarke 2019), jolloin analyysissä painotetaan tutkijan subjektiivisuutta ja refleksiivisyyttä suhteessa aineistoon, teoriaan sekä tulkintaan (Braun & Clarke 2021). Teemat ovat tällöin aineistosta luovasti ja tulkitsevasti muodostettuja, eräänlaisia tarinoita (Braun & Clarke 2019).

Aineiston analyysistä vastasi artikkelin ensimmäinen kirjoittaja. Analyysi aloitettiin aineistoon tutustumisesta ja sen järjestämisestä. Tämä käsitti äänitallenteiden kuuntelemista ja muistiinpanojen kirjaamista sekä litteraattien aineistolähtöistä lukemista, värikoodaamista ja ilmausten pelkistämistä koko aineisto huomioiden. Varsinaisen analyysin kohteeksi rajattiin lopulta kerronta, joka liittyy ikääntyvien tuen tarpeiden tunnistamiseen ja niihin vastaukseen. Aineiston äärelle palattiin väri- ja tekstikoodaamaan näitä kuvaavia sisältöjä aineistolähtöisesti. Tämän jälkeen tekstikoodit ryhmiteltiin yksilö-, yhteisö- ja yhteiskuntatasoisen kerronnan kehikkoon, joka jäseni analyysiä sen ensimmäisessä vaiheessa.

Analyysin toisessa vaiheessa syvennyttiin tarkemmin kerronnan sisältöihin ja merkityksiin, erityisesti sellaisiin, joista haastateltavat tuottivat yhteistä ymmärrystä. Tässä yhteydessä kerronnassa havaittiin toistuvan ikääntyvien elämäntilanteista käsin rakentuvan tiedon keskeinen merkitys etsivässä vanhustyössä. Tutkimuskirjallisuuteen peilattaessa nämä havainnot yhdistettiin *toisen tiedon* käsitteeseen. Toinen tieto on määritelty tiedoksi, joka on mahdollisimman yksityiskohtaista, paikantunutta, kokemuksellista, ihmettelevää, pohdiskelevaa ja paljastavaa (Hänninen ym. 2005). Toinen tieto pohjautuu asianosaisuuteen ja

Kuvio 1. Toisen tiedon temaatitinen jäsentymisen ryhmähaastatteluaineistossa.

paikantuu virallisen sekä kohteistavan tiedon vastakohdaksi (Juhila 2006). Tässä tutkimuksessa toisen tiedon tulkitaan tarkoitavan tietoa, jonka perustana ovat ikääntyvien yksilölliset elämäntilanteet.

Analyysin kolmannessa ja viimeisessä vaiheessa kerronnasta muodostettiin kolme toiseen tietoon ankkuroituvaa teemaa: 1) toisen tiedon tavoittaminen, 2) toisen tiedon huomioon ottaminen ja 3) toisella tiedolla haastaminen. Toisen tiedon käsitettä hyödynnettiin teemojen nimeämisessä, mutta teemojen sisällöt nousivat aineistolähtöisesti haastateltavien kerronnasta. Toisen tiedon tavoittaminen liittyy ikääntyvien tuen tarpeiden tunnistamiseen. Toisen tiedon huomioon ottaminen koskee

puolestaan ikääntyvien tuen tarpeisiin vastaamista. Toisella tiedolla haastaminen kytkeytyy tuen tarpeiden tunnistamiseen ja vastaamiseen laajemmin palvelujärjestelmässä. Teemojen jäsentymistä on havainnollistettu temaatitena karttana kuviossa 1.

Tutkimustulokset esitetään analyysiä mukaillen kolmessa osassa, joissa kuvataan etsivää vanhustyötä toisen tiedon tavoittamisena, toisen tiedon huomioon ottamisena ja toisella tiedolla haastamisena. Tuloksia havainnollistavien aineistokatkelmien yhteydessä H-tunnisteella viitataan haastateltavaan ja R-tunnisteella ryhmään (esim. H2, R1). Luettavuuden parantamiseksi aineistokatkelmien kieliasua on viimeistelty, kuten poistettu toistoa ja lyhennetty

sitaatteja alusta tai lopusta, huomioiden kuitenkin, etteivät niiden merkityssällöt muutu.

Tulokset

Etsivä vanhustyö toisen tiedon tavoittamisena

Toisen tiedon tavoittamisen teema kiinnittyy etsivän vanhustyön paikkoihin ja tapoihin, jotka hahmottuivat työtavalle ominaisiksi ikääntyvien elämäntilanteiden äärelle pääsemisessä sekä tuen tarpeiden tunnistamisessa. Etsivää vanhustyötä luonnehdittiin ”lähelle menemiseksi”, mikä konkretisoitui kuvauksina työn toimintaympäristöistä: *Monesti tavataan juuri kotona, siellä omassa kodissa tää henkilö.* (H1, R1). Yksi haastateltavista (H7, R2) kuvasi kotiympäristössä työskentelemistä ”valttina” ja peilasi tätä asiakaspalautteeseen kotiin tulemisen arvokkuudesta: *Sillon on kaikkein helpointa puhua niistä itselleen vaikeimmista asioista.* Tavoittamisen keinoina mainittiin myös kaduille ja tapahtumiin jalkautuminen sekä ikääntyvien lähiympäristöön vietävä toiminta, mutta näitä tavanomaisempaa on tavoittaa ikääntyviä verkostotyön kautta: *Et sitten ne ammattilaiset niitä nappaavat sieltä sitten ja nousee se semmonen et hei, että tää asiakas kun heille herää huoli, et he ei täytyä niitä kriteerejä, esimerkiks mitä kun kaikkiin [on] julkisella puolella kaubeen tarkat semmoset kriteerit, et sit asiakas putoo niistä.* (H8, R2).

Lähelle meneminen tuli esille myös symbolisemmin tavoista olla tilanteissa ikääntyvien kanssa. Työntekijät puhuivat ikääntyvien inhimillisestä kohtaamisesta: *Et kohdataan ihmisen ihmisenä.* (H11, R3). Kiireettömyyden merkitystä korostettiin kohtaamisen mahdollistumiseksi: *Se on ihan se kohtaamisen semmonen perusta et pystyy edesauttaa luomaan semmosta ilmapiiriä sille läsnäolemiselle siinä hetkessä sen asiakkaan kanssa ja hänen asioittensa äärellä.* (H13, R3). Kiireettömyys välittyi myös toisen haastateltavan (H9, R2) kuvatessa työs-

kentelyn aloittamista: *Se on pääasiassa sitä, että asiakas on äänessä, elikkä kuunnellaan sitä hänen tarinaansa.* Tarina-sanana käytön voi tulkita lupana ja tilana kertoa elämästä itselleen sopivalta, omalla tavalla.

Työntekijät kuvasivat tapaansa suhtautua ikääntyvien elämäntilanteisiin ennakkoluulottomasti, mikä ilmenee esimerkiksi seuraavasta keskusteluotteesta:

Kun meille tulee ohjaus vaikka kaupungin työntekijältä. Siinä se työntekijä ja asiakas ovat keskustelleet ja sieltä on noussut esiin joku tarve. Niin vaikka meillä on jotain alkutietoa tästä asiakkaasta ja siitä tarpeesta, niin jotenkin me lähetään kuitenkin sinne ensimmäiselle kotikäynnille aina takki ihan auki ja tyhjänä, että yrittää poistaa ne kaikki semmoset et mitä joku muu on kertonut, et jotenkin vaan kuunnellaan. (H7, R2)

[...] *sit välillä sieltä saattaa just ilmetä niin, et se asiakas on ohjautunut meille, mutta se tarve onkin ollu jonkun toisen ihmisen tarve. Et joko se on sen työntekijän [...] ohjannu meillemme, tai sitten jonkun omaisen tarve, et toiset tietää paremmin mitä se ikäihminen tarttis tai haluais tai muuta. Ja sitten, no usein sit just kun menee takki tyhjänä tapaamaan sitä asiakasta niin sit se selvi, et mikä se on se aito tarve tai onks sitä edes. Ainahan sitä ei edes oo siellä.* (H6, R2)

Ennakkoluulottomalla lähestymisellä pyritään siis tavoittamaan ikääntyvän omia näkemyksiä hänen tilanteestaan ja mahdollisesta tuen tarpeestaan. Näitä näkemyksiä myös lähtökohdaisesti priorisoidaan suhteessa muilta, kuten toiselta työntekijältä tai omaiselta, saatavaan tietoon. Ennakkoluulottomuuden voi lisäksi tulkita kytkeytyvän vanhenemisen moninaisuuden ymmärtämiseen ja erilaisten elämäntapojen hyväksymiseen, joiden merkitys tunnistettiin paitsi osana omaa työtä myös osana yhteiskunnallista kontekstia:

Meillä on jotenkin niin vahva semmonen mielikuva ehkä yhteiskunnassa siitä, miltä vanhan ihmisen kuuluu näyttää ja miltä sen elämän pitää näyttää tai mitä sen pitää sisältää. [...] ehkä tää on myös antanu sellasen näköalapaikan se etsivä työ sille, miten tosiaan hyvin monen näköistä se vanhan ihmisen elämä voi olla. Oli justiin aika loppuvaiheella semmonen asiakas, joka oli ulkopuolisen silmin hyvin yksinäinen, ei mitään kontakteja mihinkään, ei edes puhelinta, ja sit kun hänen kanssa jonkun aikaa sai siinä matkaa kulkee niin kuitenkin hän oli hyvin onnellinen ja tyytyväinen, ei hänellä ollu mitään tarvetta toiselle ihmiselle. Hän oli tottunut aina elämään sillä tavalla, ja se oli hänelle se mikä loi turvaa, ja sen myös hyväksyminen ja ymmärtäminen, että en mä väkisin lähde tuputtaa sellaselle ihmiselle jotain ryhmiä ja palveluita. (H2, R1)

Tähän liittyvää keskustelua käytiin myös siisteyskäsitusten näkökulmasta: *Kun sinne kotikäynnille menee ja huomaa että no täällä on kyllä selvästi vaikka siivouspalvelun tarve mun mielestä. Mutta et mikä on se asiakkaan mielipide, tavallaan et ei mennä hänen varpailleen tai et kuunnellaan sitä et mikä on se hänen oma näkemys hänen omasta arjesta. (H13, R3).* Haastateltavat pitivät tärkeänä ikääntyvän oman elämämpiirin ja elinympäristön kunnioittamista, joskin siisteysten osalta tunnistettiin myös mahdollisen terveysriskin arvioimisen tarve.

Haastateltavat merkityksellistivät työtään myös tehden eroa viranomaisiin liittyen ikääntyvien kohtaamiseen ja luottamuksen muodostamiseen esimerkiksi ilman ”välissä” olevaa materiaalia tai välineitä:

Se on aika tärkeä, et siellä kun mennään esimerkiksi asiakkaan kotiin, et se lähtee siitä. Et sekini et meillä ei oo edes mitään pumaskaa papereita edessä ja muuten, et me tosiaan mennään sinne ihan, kohdataan niin kuin ihminen ihmiseltä, ettei mennä siinä viranomaisroolissa, niin kuin monesti näkee, kun viran-

omainen tulee. En halua heitä nyt väheksyä tässä mitenkään, mut heillä on se joku tietty plari siinä sylissä ja sit käydään niitä läpi, ja sit helposti se katse on joko siinä tietokoneessa tai siinä plarissa mikä siinä on, ja meillä ei ole sitä, siinä. Et siinä tulee se semmonen, ihan erilainen tunnelma siihen heti aluksi, tässä huomannu et sil on aika iso merkitys. (H8, R2)

Viranomaistoimintaan verrattuna etsivässä vanhustyössä koettiin olevan enemmän ”luovimisen” mahdollisuuksia ja aikaa, jolloin luottamuksen ehtiessä syntyä voi ikääntyvän elämäntilanteesta tulla esille asioita, jotka eivät lyhyemmässä ajassa tulisi välttämättä ilmi. Eiviranomaisena toimimista pidettiin tärkeänä siitäkin syystä, että työssä kohdataan monia ”viranomaispelkoa” ja ”vastustusta” kokeneita ikääntyviä: *niin me ei sit kohdata sitä semmosta. (H6, R2).* Tästä näkökulmasta ei-viranomaisena toimiminen nähtiin mahdollisuutena hälventää ikääntyvien ennakkoluuloja:

On hyvä asia, et me ei olla mikään virallinen taho, se helpottaa monesti paljon asiakastyötä plus se auttaa olemaan vähän ulkopuolella siinä et okei et no hei mä en tiedä näist. Silleen et minä en pääse sinun terveystietoihisi, että minä en voi ikään kuin väärinkäyttää niitä. Vaikka monet voi luulla, et mä meen sinne jotain kirjoittelemaan tai muuta. Tai että joku on pettyny johonkin, niin mä voin vaan sanoa et mä en tiedä niitten käytännöist mistään. Mä voin ikään kuin ulkoistaa itseni siitä. (H12, R3)

Työntekijöiden kerronnasta välittyi myös sinnikkyyttä liittyen pitkäjänteisyyteen ikääntyvän mahdollisia tuen tarpeita selvittäessä: *Semmoseen perinteisempään työhön, joka menee tiettyjen tarkkojen kriteerien tai jonkun tällasen kautta, niin siitä ehkä erottaa sen, et ei saa tyytyä ehkä semmoseen ensimmäiseen itsestään selvään ratkaisuun, vaan pitää pystyä sinnikkäästi penkomaan vähän syvemmälle sitä asiakkaan tilan-*

netta, koska asiat aika usein ei oo sitä miltä ne ensinäkemältä näyttää. (H3, R1). Tuen tarpeiden tunnistaminen vaatii siis malttia ja kykyä katsoa ikään kuin tilanteen taakse. Eräs haastateltavista (H10, R2) toi kuitenkin esille taidikkuuden tarpeen: *Ettei siinä tuu tämmönen liian tarkka, et nyt me tutkitaan kaikki pienetkin asiat jollain suurennuslasilla [...] vaan että siin täytyy olla aika herkkänä kuulemaan ja aistimaan sitä maailmaa, sitä kontekstia missä asiakas elää, asuu, kokee.*

Myös puheeksi ottamisessa tarvitaan hienotunteisuutta ja tilannetajua: *Hyvin tärkeitä asioita voi olla ne, joista asiakas jättää puhumatta. Jotenkin, sitä vaistoa, että ne asiat on jossain, mutta ihminen ei ota niitä puheeksi, ja se vaatii sit äärimmäistä semmosta herkkyyttä, että millä tavalla semmosia asioita lähtee purkamaan ja lähteekö purkamaan.* (H5, R1). Tähän liittyen haastateltavat puhuivat ”heikoista” ja ”hiljaisista signaaleista”, joilla viitattiin piilossa olevien ilmausten havaitsemiseen sekä työntekijän ”kestämisen” testaamiseen: *Se asiakas tavallaan testaa sitä, että mihin saakka toi työntekijä lähtee kulkee tässä dialogissa niin että hän voi vähän semmosena vihjeenä ottaa esille joitakin elämänsä asioita.* (H1, R1). Luottamusta ja dialogisuutta rakentavia tekoja pidettiin tärkeinä:

Ei se pelkästään tapahdu niin, että kotihoito pyytää, että voisko tällanen alkaa vaan meidän pitää tehdä yhteinen kotikäynti ja pitää yhdessä ruveta puhumaan siitä asiasta. Eliikkä, että syntyy edes semmonen alustava luottamus, että tämä vois olla jotakin hyvää, niin siihen tarvitaan paljon aikaa [...] jos me aina uskotais kaikki sanat, ku asiakas sanoo että ei, niin sillonhan meillä ois hirveen helppoo tää palvelujen järjestäminen. Eliikkä, tavallaan, se pitää olla dialogisempaa koko ajan se keskustelu näiden asiakkaiden kanssa, ja just se, että mitä niiden sanojen takana on, että minkä takia ei. (H1, R1)

Tuen tarpeiden tunnistamisen koettiin mahdollistuvan myös konkreettisen auttamisen

kautta: *Se etsivän vanhustyön subde saattaa alkaa semmosilla aika konkreettisilla asioilla. Et hoidetaan yhdessä jotain ihan käytännön asioita, että tavallaan se luottamus syntyy ja se subde syvenee. Ja sit sieltä alkaa tulla ilmi niitä erilaisia tuen tarpeita mitä siel hänen arjessansa on.* (H13, R3). Myös toinen haastateltava (H4, R1) toi esille konkreettisen avun merkitystä luottamuksen herättämisessä: *Sitten päästään puhumaan jo ihan tosi monenlaisista asioista.* Ikääntyvien tukeminen käytännön asioiden hoitamisessa koettiin siis tärkeänä luottamusta vahvistavana osatekijänä; se oli väylä tavoittaa tuen tarpeita ja päästä keskustelemaan niistä.

Etsivä vanhustyö toisen tiedon huomioon ottamisena

Toisen tiedon huomioon ottamisen teema kohdistuu etsivässä vanhustyössä työskentelyn vaiheeseen, jossa ikääntyvien tuen tarpeisiin vastataan. Tähän yhdistyvää kerrontaa kiteytti avun ja tuen monella tapaa saavutettavammaksi tekeminen. Tämä ilmeni esimerkiksi yhden haastateltavan (H4, R1) sanoittaessa sitä, mistä etsivässä vanhustyössä on kyse: *Se ei ole tietynnäköistä eikä samannäköistä [...] siinä on pysyviä elementtejä kyllä, mutta se itse työ ei ole mikään tietynnäköinen prosessi, vaan se elää asiakkaan tarpeen ja sen tilanteen mukaan.* Sama konkretisoituu toisen haastateltavan kerronnassa:

Jotenkin se sellanen tosi erilainen ajattelu siihen mihin oli tottunu että asiat hoidetaan just sen, tietyllä tavalla jonkun kaavan mukaan, mutta ehkä siinä etsivässä työssä ei oo mitään kaavaa niinku [H4] sano, tai pitää olla tosi jotenkin auki työntekijänä, sille ihmiselle ketä kohtaa ja myös jotenkin niille asioille mitä ollaan tekemässä. Semmosta jatkuvaa oppimista myös siinä työntekijän roolissa. (H2, R1)

Aika ja luovuus kuvautuivat työntekijöiden joustavina resursseina ikääntyvien tuen tarpeisiin vastaamisessa. Aikaa merkityksellistettiin mahdollisuutena kiireettömään työskentelyyn

sekä etenemiseen ”asiakkaan omaan tahtiin” ja ”pikkujhljaa”. Luovuuden käyttö ilmeni puolestaan toimintojen tarvelähtöiseen muokkaamiseen liittyvänä ketteryytenä: *Et ei tehä vaan koska on totuttu tekemään, vaan tehään sitä mille on tarve.* (H6, R2). Tästä yhtenä esimerkkinä kuvattiin ryhmätoiminnan järjestämistä ikääntyville, jotka eivät sosiaalisen estyneisyytensä vuoksi pysty osallistumaan avoimeen toimintaan. Tämän voidaan nähdä madaltavan kynnyksestä osallistumiselle. Luovuus nousi esille myös toiminnallisuuden tilanteisena hyödyntämisenä: *Se ei oo välttämät kaikkien kans sitä keskustelua, vaan se voi olla jotain, ihan sama, vaikka askartelua, kortinpeluuta, jotain muuta kun sellasta, missä puhutaan. Et siinä sivussa tulee enemmänkin, päästään ehkä eteenpäin.* (H12, R3).

Keskeisenä tuen tarpeena kuvattiin ”tarvetta ihmiselle”, joka ilmeni paitsi konkreettisen, arjenläheisen avun tarpeena ja antamisena myös kuulluksi tulemisen tarpeena sekä siihen vastaamisena. Haastateltavat puhuivat ikääntyvän kanssa keskustelemisestä ja yhdessä tekemisestä: *Ybessä hänen kaa ruvetaan miettiä niitä asioita et mitä hän toivois että hänen arjesa muuttuis. Ja sitten ihan vaikka konkreettisesti ybessä lähetään hänen kanssa eri paikkoihin ja aletaan tavallaan avaamaan sitä vvyhtyä.* (H13, R3). He kuvasivat myös, että ikääntyvän tarve voi olla sama, mutta ratkaisut tarpeeseen vastaamiseksi ovat yksilöllisiä ja erilaisia: *Lähtee vähän siitä et mitä se asiakas halua tai mitä pystyy ylipäättänsä vaikka, et jos on että rollaattorin kanssa kulkee ja sinne lähimpään jumppaan olisikin vähän enemmän matkaa, niin eihän sitä välttämättä sinne tuu sit lähettyykään.* (H7, R2).

Esille otettiin myös tarve ”ympäriöivän todellisuuden tulkkaukselle”, joka liitettiin ikääntyvien kohtaaman byrokratian selventämiseen:

Kyl ihmiset on hirveen sekaisin niiden palvelupäästösten ja Kela-juttujen ja, tuen hakemisten ja, kaiken sen kanssa. Tavallaan se annettu tieto ei riitä, eikä ole riittänyt näille ihmisil-

le vaan tarvitaan sitä tosi konkreettista tukea, että ne asiat menee käytäntöön eikä se ihminen jää sen tiedon vangiksi tietyllä tavalla et sekin on aika ahdistava tilanne. Että mulle on periaatteessa kerrottu asiakkaana että mitä mä, mitä nyt, mutta ei oo minkäänlaista kapasiteettia tai kykyä lähtee sitä oikeesti toteuttamaan. Eli kyllä tarvitaan [...] ihan jo sitä et hei mitä tää tarkottaa tämä kaikki, mitä tää tarkottaa sun kannalta ja miten se vaikuttaa sun elämään kun nää asiat hoituu. (H4, R1)

Avun tarve kohdistui esimerkiksi tukemiseen palveluiden käyttöönotossa: *Kun saadaan näppeihin sieltä et ihmiselle on myönnetty vuosi sitten palvelu, jota se ei käytä koska se ei osaa käyttää.* (H4, R1). Näiden ohella auttamista kuvattiin ”apukysyjänä” toimimiseksi asiointiavun tilanteissa: *Kun tuntee sen ihmisen, niin huomaa heti siinä kaiutinpuhelussa et mitä hän ei ymmärrä ja hän ei sit rohkene itte sitä heti kysyä.* (H1, R1). Auttamisen mainittiin olevan lisäksi käytännön ongelmien ratkaisemista, uusien rutiinien löytämistä muuttuneessa elämäntilanteessa esimerkiksi omaishoidon päättymisen jälkeen sekä näköalan luomista vanhenemismuutosten vietyä toimintakykyä. Haastateltavat toivat myös esille, ettei työssä kohdatuilla ikääntyvillä ole välttämättä mielekästä ja tarkoituksenmukaista sisältöä elämässä: *Pitäis saada sosiaalisii kontaktei tai edes yks kontakti, et ois sitä kanssakäymistä tai ois joku paikka mihin mennä tai missä käydä säännöllisesti. Et jotain semmost rytmiä siin elämässä. Jotain mitä odottaa.* (H6, R2).

Eräs haastateltavista (H8, R2) huomautti lisäksi, ettei kyse ole ainoastaan ikääntyvän ohjaamisesta palvelusta tai toiminnasta toiseen: *Me voidaan olla hetken vaikka rinnalla kulkijoita vaikeassa elämäntilanteessa. Työntekijät puhuvat myös toivon herättämisestä ja ikääntyvien omien voimavarojen löytämisessä tukemisesta: Kun ihminen on jotenkin ollut yksin sen tilanteensa kanssa, niin hän on ehkä lakannu katsomasta myös sitä omaa voimaantumispotentiaalia.* (H1, R1). Nämä heijastuvat osaltaan kuulluksi tulemisen tarpeeseen ja siihen vastaamiseen, jonka

merkitystä avattiin näin: *Ei tarvita ehkä palvelua tai systeemiä, välillä sitäkin, mutta ennen kaikkea ihmistä, joka näkee, kuulee, kiinnostuu, ja se jo antaa mielettömän voimavaran mennä kuuksia ihmiselle eteenpäin.* (H4, R1). Kuulluksi tulemisen tarvetta peilattiin myös resurssien rajallisuuteen muissa palveluissa:

Tuntuu et monella on se kokemus palveluista enkä tietysti ihmettelekään koska ei ne oo ne resurssit monessakaan [naurahtaa] palvelussa sellaset et pystyis ihan oikeesti kuuntelemaan nimenomaan kiireettömästi ja kohtaamaan [...] Et sitten käyään niitä samoja asioita vaikka kuinka monta kertaa läpi ja sitä samaa harmia tai jotain muuta. Et tulee se tunne, että mä ymmärrän, vaikka mä en oiskaan välttämättä samaa mieltä. Ja alkuun varsinkin ni, ei siinä ehkä hirveesti passaa niissä tilanteissa ruveta tuomaan mitään eri näkökulmia, vaan kuunnella sitä asiakkaan näkökulmaa [...] Et ehkä siinä ajan kanssa voi enemmän lähteä tuomaan myös sitä toista puolta, että olisiko asiaa mahdollista miettiä myös tältä kantilta. (H12, R3)

Yllä olevasta katkelmasta välittyy pitkäjänteisyys kuulluksi tulemisen vahvistamisessa. Sinnikkyyttä ja aikaa vaativat myös luottamuksen rakentaminen ja motivoiminen, erityisesti palveluista kieltäytyvien sekä haavoittuvissa ja ”tosi solmussa” olevissa tilanteissa elävien ikääntyvien kanssa. Luottamus voi kuitenkin rakennuttuaan heijastua myönteiseen suuntaan muuttuvaksi suhtautumiseksi palveluja kohtaan: *Sithän niit palveluja on helpompi tarjota ja myös he vastaanottaa niitä. Et kun ehkä he luottaa, et se palvelu on hyvä juttu.* (H11, R3). Aina luottamusta ei kuitenkaan saavuteta eikä ikääntyvää siksi päästä auttamaan: *Sekin on selänen hyväksyttävä tosiasia, että joskus ne voi olla niin mutkikkaita tai kipeitä ne tilanteet, että ne muurit vaan yksinkertaisesti on liian suuria kenellekään ehkä sitten kaataa.* (H2, R1).

Työntekijät tunnistivat myös ikääntyvien irrottautumisen vaikeuden seurauksena nähdyksi ja kuulluksi tulemisesta, luottamuksen muodostumisesta sekä kiintymisestä työntekijään. Tähän liittyen pohdittiin tasapainottelun vaikeutta työn ammatillisena pitämisen, rajaamisen ja luottamuksen säilyttämisen välillä. Keinona työskentelyn päättämiseksi kuvattiin tavoitteellisuuden mielessä pitämistä ja ääneen sanoittamista: *Et sitten kun tavoite on saavutettu niin sitten tää meidän subde päättyy.* (H7, R2). Käytännöllisenä ratkaisuna mainittiin myös seurantakäynnistä sopiminen: *Sillon tavallaan heillekin jää semmonen odotuksen tunne, et kivaa, hän tulee vielä, mut sit kuitenkin se elämä alkaa soljuu siinä väliaikana jo ilman meitä, niin sit se irrottautuminen on helpompaa.* (H9, R2). Myös työntekijän vaihtamista oli hyödynnetty keinona, kun asiakas on ollut työntekijään ”tarrautumisen” vuoksi haasteellinen.

Irrottautumisen haasteen sijaan yksi haastateltavista (H8, R2) kertoi myös asiakkaiden ”katoamista” tapahtuvan kesken työskentelyn siten, ettei heihin saada yhteyttä, he eivät saavu sovittuihin tapaamisiin tai peruuttavat kotikäyntejä. Tällaisissa tilanteissa ei haastateltavan mukaan kuitenkaan heti luovuteta, kuten muut toimijat tekevät: *Niin kuin taas julkinen puoli, et jos et sinä sitten saavu sille tietylle ajalle niin se on sitten voi voi, että se meni siinä sitten se sinun [...] vaan et kyl meillä riittää sitten sitä ymmärrystä ja joustetaan ja koitetaan kannatella sitten taas.* Tämä heijastaa jälleen etsivälle vanhusryhmälle luonteenomaista sinnikkyyttä ja tarvetta ymmärtää ikääntyvän elämäntilannetta.

Etsivä vanhustyö toisella tiedolla haastamisena

Toisella tiedolla haastamisen teema liittyy osaksi laajempaa yhteiskunnallista kontekstia, jossa työntekijöiden kerronta paikantuu palvelujärjestelmää kritisoiivaksi ääneksi. Tämä ilmeni erityisesti niin sanottuna vastatietona (Hänninen ym. 2005). Kerronnasta välittyi samanaikaisesti tahtotila ja pyrkimys palvelu-

järjestelmän kehittämiseen, jotta ikääntyvien erilaisiin tuen tarpeisiin pystytään vastaamaan: *Etsivä työ ei oo vaan sitä, että me etsitään niitä ihmisiä ja niitä ikääntyneitä, jotka on syystä tai toisesta syrjässä, vaan sit lisäks me etitään niitä ratkaisuja ja keinoja, joilla me voidaan muuttaa systeemiä, että ne ihmiset jotka jää jatkuvasti syrjään tässä meidän palvelujärjestelmässä, niin että heille myös jatkossa löytyis oikeanlaisia palveluita.* (H2, R1).

Työntekijät tuottivat vastatietoa kuvaamalla ikääntyvien tuen tarpeiden ja palvelujärjestelmän välistä kohtaamattomuutta. Tuen tarpeiden tunnistamisessa toimijalta toiselle ohjaamisen koettiin aiheuttavan ”viranomais-ähkyä” ja rajoittavan ikääntyvän elämäntilanteen äärelle pääsemistä:

On vähän ongelmallinen lähtökohta myös työskentelylle, kun meillä on joku erillinen taho joka tekee vaikka kokonaisvaltaista työtä, ja sitten meillä on tahoja jotka tekee siivutyötä, niin eihän se ihminen jaksa enää, kun se on jo kolmelle siivulle kuvannu tilanteensa, eli eri toimijalle [...] meillä on ainakin tip-punu monta asiakasta sillä tavalla että he ei oo yksinkertaisesti enää jaksanu eikä halunnu sille neljännelle siivulle, vaikka se olis kuinka hyvä siivu, eli etsivä työ. [...] Että silleen tää meidän systeemi vaikka se kuinka hyvää tarkoittaa, ja se käytäntö on hyvä et just yhteinen kotikäynti ja mahdollisimman lempeä ja kiva, luotta-, jotenkin tämmönen hyvä alku asiakkaalle mutta silti se on aina ohjaus taas eteenpäin, ja se on kyl ongelma. (H4, R1)

Kuten aineistokatkelmasta käy ilmi, tuen tarpeiden tunnistamista voi vaikeuttaa palvelujärjestelmän siiloutuneisuudesta johtuva tiedon pirstaleisuus, joka aiheuttaa omasta tilanteesta uudelleenkertomisen kierteen ja samalla riskin sille, etteivät voimavarat riitä tähän. Tämän voi tulkita yhdenlaisena kannanottona asiakasnäkökulmaa korostavan, kokonaisvaltaisen työotteen ja palveluintegraation puolesta.

Tuen tarpeisiin vastaamisen osalta työnte-

kijät puhuivat yhtenä ”signaalina” palveluaukoista ja -katveista. Palveluaukkojen kiteytettiin ilmenevän asiakkaan tarpeen näkökulmasta näin: *Se ei sovi ikään kuin mibinkään tarjolla olevaan palveluun tai siihen valmiiseen systeemiin, jota järjestelmä tai työntekijä pystyy tarjoamaan sille ihmiselle.* (H4, R1). ”Aukkoon tipah-tamisen” kuvattiin olevan seurausta ristiriidasta tuen mahdollisuuksien järjestelmälähtöisyyden sekä tuen tarpeiden ihmislähtöisyyden välillä. Palveluaukoissa ei koettu olevan aina kyse puuttuvista palveluista: *Niitä palveluja tehdään silleen valtavirtaa varten suunnitellulla tavalla, vaikka ei oo tavallaan kiellettyä välttämättä tehdä muulla tavalla, mutta voi olla, että se on vaikeaa tehdä.* (H1, R1).

Työntekijät havainnollistivat palveluiden kohtaamattomuuden aiheuttavan erilaisia vaikeuksia ikääntyvien elämäntilanteisiin: *On monia kokemuksia siitä, kuinka on tarjottu asiakkaalle vaikka sitä ryhmätoimintaa tai jotakin palvelukeskuksen toimintoja ja se ihminen onkin kokenut vaan suurempaa osattomuutta kun se on menny sinne ryhmään jossa hän on kokenu et mä en kuulu tähän, mä en ole osa tätä ihmisryhmää.* (H2, R1). Tähän liittyen pohdittiin vuoropuhelun puutetta ja tarvetta ikääntyvien yksilöllisten tilanteiden ja toiveiden kuulemiseksi sekä huomioimiseksi palveluja järjestettäessä päivätoimintaa esimerkkinä käyttäen:

Ehkä me jotenkin meidän järjestelmässä niin helposti tyydytään siihen sellaseen ajatteluun, että kun onhan sille nyt tarjottu vaikka mitä, ja kun ei sille nyt, ei se halua nyt tulla tänne [...] että me ei viedä sitä eteenpäin, että no miksi hän ei halua käydä. Että aika usein jätetään se vastuu sille ikääntyneelle ihmiselle, joka ei ehkä sitä sitten pysty itte sanomaan eteenpäin, että kyllä mä kävisin täällä, jos tässä ois jotain elementtejä. Niin se on kans sellanen varmaan, johon varmasti on monta syytä, että sekin ei voi olla yksittäisen työntekijän kontolla vaan vaatii sitä joukkovoimaa tietenkin, että ylipäätään on mahdollisuutta kysyä asiakkaalta sitä, että millanen tän pi-

täis tän paikan olla, että sä tulisit tänne, ja sitten myös pystyä tekemään niitä tekoja sen eteen. (H3, R1)

Saatavilla olevaa apua verrattiin myös etsivässä vanhustyössä kohdattujen ikääntyvien tarvitseman yksilöllisen tuen luonteeseen. Tuen tarpeen kuvattiin monesti koskevan ”läsnä olevan” ja ”kasvokkaisen” tuen antamista, johon palvelujärjestelmän tarjoaman puhelinneuvonnan ei nähty vastaavan. Ristiriitaa valotettiin myös tuen tarpeiden konkreettisuuteen liittyen: *Ennen kuin ne konkreettiset asiat on saatu jollain tavalla haltuun niin on huomattu, että yleensä ihmisillä ei sitä ennen oo kauheesti jotenkin intressejä tai voimia lähteä niitä semmosia abstraktimpia asioita ratkomaan [...] mut sitten, tällaseen tuen tarpeeseen ei meillä oikein systeemeissä ole ratkaisuja.* (H4, R1). Haastateltava pohti palveluja myös niihin pääsemiseksi asetettujen kriteerien näkökulmasta sanoittaen etsivää vanhustyötä samalla ”ihmisarvotyöksi” ja ”oikeuksien perään taistelevaksi työksi”: *On ongelma, jos me ajatellaan näin että näillä ihmisillä ei ole oikeutta palveluihin näillä tarpeillansa mitkä beillä on.*

Työntekijät kuvasivat myös kokemuksiaan ikääntyvien auttamisesta pienin teoin:

Hyvin pienellä jutulla sä pystyt kannattelemaan ihmistä. Mul on vaikka yks asiakas, kelle mä soitan kerran viikossa semmosen kymmenen minuutin puhelun ja aina välil et mikäs täs nyt on se juttu, onks tää, mutta kyl se on. Hänet on rajattu pois psykan polien seurannoista sillä varjolla. [...] Et selkeesti se on iso apu vaik se on noin pieni apu. Mut et-hän sä tälläst saa julkisen puolen näistä tai mistään lakisäätteisistä. Tää on vaikee juttu. (H12, R3)

Tästä välittyä järjestösektorilla mahdollistuvan, säännöllisen keskustelutuen merkitys, joka ilmentää ikääntyvien tarvetta tämänkaltaiselle avulle. Pienillä asioilla auttaminen tuli esille myös haastateltavien merkityksellistäässä kohtaamispaikkoja, joissa voi tavata samanhenkisiä

ihmisiä ja joissa ammattilainen on tarvittaessa saatavilla: *Mukava saatavilla olo niin tuntuu olevan se mitä tarvitaan. [...] et ei vaadi kyllä mitään isoja tekoja mun mielestä kuin vaan asennetta.* (H3, R1).

Työntekijät olivat huolissaan tuen jatkumosta etsivässä vanhustyössä annetun avun jälkeen. Tätä pohdittiin inhimillisyyden näkökulmasta: *Mikä nyt on tärkeempää kuin se että mä tiedän kelle mä soitan jos mulle tulee jotain. Et, vaikkei mitään koskaan tuliskaan niin se tieto siitä on se joka auttaa jaksamaan ja olemaan ja elämään.* (H3, R1). Haastateltavien kerronnassa korostui siten saatavilla olemisen sekä siihen liittyvän pysyvyyden merkitys turvallisuuden tunteen kokemiselle. Myös yhteiskunnassa vallitsevaa tehokkuusajattelua kyseenalaistettiin peilaten sitä etsivässä vanhustyössä esille nousseeseen pitkäkestoisen tuen tarpeeseen:

Tavallaan meidän järjestelmä on rakennettu niin, että asiakas pois ja uus sisään, ja me ei oikein haluta hyväksyä semmosta pitkäkestoisen tuen tarvetta, että se on aikamoinen mörkö itse asiassa jotenkin. Että, niin kuin sitä ei haluta tunnustaa, että sellaisia asiakkaita on olemassa, että ne tarvitsee jopa tavallaan pysyvästi tukea, ei intensiivisesti eikä jatkuvasti, mutta että se tuen tarve aina pompahtaa uudelleen ja uudelleen, ja sillon olis aika järkevää tunnustaa ja tunnustaa se, että tämmösiä asiakkaita meillä on ja meidän täytyy keksiä siihen ratkaisu, miten me tuetaan näitä ihmisiä. Että kaikki ei ratkea jollain interventiolla. (H4, R1)

Tietoa ikääntyvien tuen tarpeisiin vastaamisen epäkohdista ei kuitenkaan ole helppoa viedä eteenpäin. Reittejä tälle luonnehdittiin ”vähän ontuviksi” ja ”vaikuttavasta kanavasta” asiakkaan tiedon eteenpäin välittämiseksi oli epävarmuutta. Ongelmien ”juurisyihin” nähtiin myös vaikeaksi puuttua. Haastateltavat pohivat lisäksi työssä aikaansaadun näkyväksi tekemistä toimintaa rahoittavalle taholle. Muutoksen osoittaminen ikääntyvän tilantees-

sa nähtiin ajoittain vaikeasti mitattavana: *Se voi näkyäkin sit vasta vaikka vuoden päästä, et hän saakin itseluottamusta tai löytää niit omii voimavaroja.* (H7, R2). Joskus muutoksen saattaa havaita nopeastikin, kuten ilmenee seuraavasta katkelmasta:

Jo tunnin aikana tämä ihminen, hänen selkäranssa suoristui, hänen silmänsä aukenivat, hän alkoi elehtiä ja elää tavallaan enemmän, kun hän huomasi et hänet otetaan nyt ihan tosissaan. Kukaan ei vähättelekään hänen asioitaan, häntä kuullaan, häntä arvostetaan. Se on niin tärkeä asia. Et siinäkin jo tapahtuu tavallaan muutos. Mutta joo, miten se sitten mitataan et siit saadaan semmonen joku arvosana tai numeerinen tai sanallinen. (H10, R2)

Vaikka muutosta olisikin vaikea arvioida ja raportoida ohjeistetulla tavalla, voi yllä olevassa katkelmassa mainitut havainnot muutoksesta käsittää ikääntyvien elämäntilanteiden näkökulmasta merkityksellisimpinä.

Johtopäätökset ja pohdinta

Tässä artikkelissa on tarkasteltu etsivää vanhustyötä kohdentamalla katse merkityksiin, joita etsivä vanhustyö saa ikääntyvien tuen tarpeiden tunnistamisen ja niihin vastaamisen näkökulmasta. Työntekijöiden kerronnasta tunnistettiin ikääntyvien elämäntilanteisiin liittyvän tiedon keskeinen merkitys etsivässä vanhustyössä, ja tämä tieto nimettiin toiseksi tiedoksi soveltaen samannimistä käsitettä tutkimuskirjallisuudesta. Analyysin tuloksena etsivä vanhustyö jäsenyi kolmeen teemaan: toisen tiedon tavoittamiseksi, toisen tiedon huomioon ottamiseksi ja toisella tiedolla haastamiseksi. Teemat tekevät näkyväksi etsivän vanhustyön käytäntöjä ja havainnollistavat toisen tiedon merkitystä työntekijöiden sanoittamana ja välittämänä. Lisäksi teemat muodostavat uudenlaisen tavan jäsentää etsivää vanhustyötä.

Toisen tiedon tavoittamisen teema liittyi ikääntyvien tuen tarpeiden tunnistamiseen, jota etsivässä vanhustyössä mahdollistavat lähelle meneminen, ennakkoluuloton suhtautuminen, vanhenemisen moninaisuuden ymmärtäminen, ei-viranomaisena toimiminen, sinnikkyys sekä konkretia väylänä luottamuksen kokemuksen vahvistamiseen. Toisen tiedon tavoittaminen näyttäytyi työntekijöiden kerronnassa orientaationa, joka ottaa lähtökohdakseen ikääntyvän elämäntilanteen ilman tietynlaisia kehyksiä tiedonmuodostukselle tuen tarpeita tunnistettaessa. Tämä muodostaa ikään kuin vastakohdan byrokraatialähtoisemmälle työskentelylle, johon voi liittyä riski ihmisten nopeasta kategorisoimisesta niiden hallinnollisten puitteiden perusteella, joita yleensä edellytetään käytettävän (Smith & Smith 2008). Työntekijät kuvasivat luottamuksen merkitystä auttamissuhteelle, mikä on tunnistettu myös muissa etsivää työtä käsittelevissä tutkimuksissa (esim. Cortis 2012; Sihto & Van Aerschoot 2021).

Toisen tiedon huomioon ottamisen teema liittyi ikääntyvien tuen tarpeisiin vastaamiseen ja tuli työntekijöiden kerronnassa esille ikääntyvien elämäntilanteiden ja tuen tarpeiden mukaan joustavina käytäntöinä, jotka lisäävät avun ja tuen saavutettavuutta. Tulosten valossa tätä mahdollistavat aika, luovuus ja sinnikkyys. Tuen tarpeet, joihin etsivän vanhustyön keinoin vastattiin, koskivat kuulluksi tulemisesta sekä konkreettista auttamista esimerkiksi byrokraatian selventämisessä, palveluiden käyttöönotossa, käytännön ongelmien ratkaisemisessa, osallistumisen mahdollistamisessa ja merkityksellisen elämänsisällön löytämisessä. Nämä yhdistyvät Kloppenburgin ja Hendriksin (2013) etsivän työn lähestymistavoista yhteisön, tuen ja välittäjän malleihin. Tulokset vahvistavat aiempaa tutkimusta, jossa on tuotu esille etsivän vanhustyön julkista kotihoitoa paikkaava rooli palveluohjauksen ja psykososiaalisen tuen antamisessa niukkuuden aikakaudella (Pietilä & Saarenheimo 2018).

Toisella tiedolla haastamisen teema liittyi

ikäntyvien tuen tarpeiden tunnistamiseen ja vastaamiseen laajemmin palvelujärjestelmässä. Tämä heijastui kerronnasta yhteiskunnallisia rakenteita ravistelevana, tuen tarpeiden ja palvelujärjestelmän kohtaamattomuutta kuvaavana vastatietona. Vastatieto on vakiintuneisiin näkemyksiin pohjautuvia olettamia, niiden määrittämiä ehtoja ja tiedonmuodostuksen kehyksiä kyseenalaistavaa, haastavaa tietoa. Vastatieto tekee tilaa sivuun jätetyille katsantokannoille ja vaihtoehtoisille näkökulmille horjuttaen sekä paljastaen viralliseen tietoon liittyviä itsestäänselvyksiä ja sen sisäisiä ristiriitoja. (Hänninen ym. 2005.) Ikäntyvien tuen tarpeiden tunnistamista ja niihin vastaamista haastavat tulosten mukaan toimijalta toiselle ohjaaminen sekä palveluiden järjestelmälähtöisyys.

Tuloksissa etsivä vanhustyö sai rakenteellisen työn ulottuvuuden, mikä ilmeni palvelujärjestelmän epäkohtien esille nostamisen lisäksi näkökulmina, joissa orientoidutaan muutokseen ja ehdotetaan ratkaisuja palvelujärjestelmän kehittämiseksi. Haastateltavat merkityksellistivät ikäntyvien yksilöllisiä tilanteita ja toiveita koskevan vuoropuhelun lisäämistä palvelujen järjestämisessä, konkreettista ja pienillä asioilla auttamista, pitkäkestoisen tuen tarpeen tunnistamista sekä työntekijöiden saatavilla oloa ja pysyvyyttä. Smith ja Smith (2008) muistuttavat myös siitä, että pitääkseen toisia auttajina tulee auttajien olla saatavilla ja ihmisten on tiedettävä, ketä auttajat ovat ja mistä heidät tavoittaa. Tämän voi ajatella olevan erityisen tärkeää niiden ikäntyvien kohdalla, jotka ovat vaarassa tipahtaa yhteiskunnan turvaverkon läpi.

Tutkimustulokset konkretisoivat etsivässä vanhustyössä kohdattujen ikäntyvien tuen tarpeita sekä toimivat samalla yhdenlaisena peilauspintana palvelujärjestelmämme kyvyistä tunnistaa ja vastata ikäntyvien erilaisiin tuen tarpeisiin. Tämä palautuu jälleen etsivän työn oikeutukseen, joka nousee riittämättömästi toimivasta politiikasta ja käytännöistä (Grymonprez & Roose 2022). Työntekijöiden kerronnan voi kaiken kaikkiaan tulkita ikään-

tyvien näkökulman ja äänen vahvistamiseksi palvelujärjestelmässä. Väyliä palvelujärjestelmän epäkohtiin vaikuttamiseksi olisi tärkeää lisätä esimerkiksi monitoimijaisen rakenteellisen sosiaalityön kautta (ks. Närhi ym. 2023).

Tutkimuksen pohjalta voidaan kysyä, mistä ja kenen lähtökohdista tuen tarvetta sekä siihen vastaamista kulloinkin arvioidaan ja määritetään. Aiheen kompleksisuutta kuvaa esimerkiksi avun riittämättömyyden ilmenemisen siksi, etteivät laajemmat yhteiskunnalliset diskurssit tue tietynlaisiin tuen tarpeisiin vastaamista julkisin palveluin (Hill 2022). On kiistelty muun muassa siitä, missä määrin sosiaaliset ja emotionaaliset tarpeet tulisi tunnistaa hoivan tarpeiksi sekä huomioida osana julkista palvelutarjontaa (Sihto & Van Aerschot 2021). Tämän tutkimuksen tuloksista on nähtävissä, että palvelujärjestelmää on tarpeen kehittää vastaamaan paremmin ikäntyvien moninaisiin tuen tarpeisiin. On tärkeää, että myös etsivää vanhustyötä tekevien järjestöjen toimintaedellytyksiä ja vaikutusmahdollisuuksia hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä tuetaan sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021, 6 § ja 7 §) mukaisesti (ks. myös Sosiaali- ja terveysministeriö ym. 2024).

Tutkimuksessa käytetty aineistonkeruumenetelmä soveltui hyvin tutkimusasetelmaan: ryhmäkeskusteluja muistuttavat ryhmähaastattelut mahdollistivat äänen antamisen haastateltaville. Se, että haastateltavia yhdisti kokemus etsivästä vanhustyöstä, muodosti otollisen pohjan tutkimusaiheesta keskustelemiselle (ks. samanlaisuuseetoksesta Valtonen 2009) ja sen tarkastelemiselle, millaisista asioista he muodostavat yhteistä ymmärrystä merkityksellistäänsä työtään. Aineistokatkelmien runsas käyttö perustuu tarkoitukselle tuottaa ”tiheää kuvausta” työntekijöiden täsmätiedosta. Täsmätieto on vastatiedon ohella yksi toisen tiedon muodoista: se on ilmiötä ja tilanteita mahdollisimman läheltä kuvaavaa sekä yksityiskohdat huomioivaa tietoa, mikä muodostuu tilanteissa itsessään ja on niihin liittyviä tapah-

tumia koskevaa luonnollista tietoa tai, kuten tässä tutkimuksessa, kokemuksellista silminnäkjätietoa (Hänninen ym. 2005).

Tutkimus edustaa laadullista tutkimusperinnettä, joten tulokset eivät ole yleistettävissä. Koska toinen tieto on mahdollisimman yksityiskohtaista ja paikantuu virallista tietoa haastavaksi sekä täydentäväksi tiedoksi (Hänninen ym. 2005), se ei itsessäänkään tavoittele yleistettävyyttä. Tutkimuksen luotettavuutta arvioitiin Kylmän ja Juvakan (2007) kokoamalla laadullisen tutkimuksen luotettavuuskriteeristöllä, joka käsittää uskottavuuden, vahvistettavuuden, refleksiivisyyden ja siirrettävyyden. Tutkimuksen uskottavuutta lisäsivät haastateltavien autenttisten ilmaisujen käyttö, tutkittavan ilmiön parissa vietetty aika ja artikkelin ensimmäisen kirjoittajan pitämä tutkimuspäiväkirja analyttisistä pohdintoista. Vahvistettavuutta edistettiin tekemällä tutkimusprosessia läpinäkyväksi tutkimuksesta raportoidessa. Refleksiivisen temaattisen analyysin mukaisesti tutkijoilla on ollut keskeinen rooli tiedon tuottamisessa (Braun & Clarke 2019). Refleksiivisyys ilmeni tämän tiedostamisena aineistoa analysoitaessa ja sitä kerätessä. Esimerkiksi haastattelutilanteissa tutkijan omat reaktiot ja reagoimatta jättäminen ovat voineet vaikuttaa siihen, miten ja millaiset kokemukset saivat tilaa tulla esille.

Siirrettävyyttä pohdittiin suhteessa aineistonkeruukontekstiin: suurin osa haastateltavista työskenteli osana hanke- ja kehittämistoimintaa, minkä käsitettiin mahdollistavan ikääntyvien elämäntilanteiden kohtaamisen ja tarkastelemisen ilman byrokratian asettamia raameja tai velvoitteita. Tästä kontekstista käsin haastateltavilla tulkittiin olevan mahdollisuus ja ”lupa” kritisoida palvelujärjestelmää hana-kammin kuin esimerkiksi palvelupäätöksiä tekemillä viranhaltijoilla. Tulokset olisivat voineet olla erilaisia, jos tutkimuksessa olisi ollut mukana enemmän etsivään vanhustyöhön julkisella sektorilla osallistuvia työntekijöitä. Etsivää vanhustyötä lähestyttiin työntekijänäkökulmasta, joten ikääntyvien oman äänen kuule-

minen ja siten varsinaiseen asianosaisuuteen pohjautuva toinen tieto jäi tutkimuksen ulkopuolelle. Toinen tieto ikääntyvien itse kokemaana ja kuvaamana voi erota työntekijöiden sanoittamasta ja välittämästä, mitä voidaan pitää tutkimuksen rajoitteena.

Tärkeä jatkotutkimuksen aihe on tässä artikkelissa vähälle huomiolle jäänyt verkostoyhteistyö. Tämän tarvetta sivuavat myös Pietilä ja Saarenheimo (2018) toteamalla, että etsivä vanhustyö mahdollistuu paremmin eri toimijoiden välisenä yhteistyönä ja että sen toimintatavat edellyttävät yhä kehittämistä. Verkostoyhteistyön edistämistä tukee osaltaan sosiaalihuoltolakiin (1301/2014) lisätty, 1.7.2023 voimaan tullut lainkohta (7 a §), jossa säädetään syrjäytymistä vähentävän etsivän työn järjestämisestä osana yhteisöosialityötä tai muita sosiaalipalveluja. Artikkelin tulokset tekevät näkyväksi ikääntyvien tuen tarpeita ja etsivän vanhustyön roolia osana palvelujärjestelmää, joten niitä voidaan hyödyntää myös verkostoyhteistyön edistämisessä.

Kirjoittajat

Suvi Ruotsalainen, YTM, väitöskirjatutkija
Itä-Suomen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden laitos
suvi.ruotsalainen@uef.fi

Elisa Tiilikainen, VTT, apulaisprofessori, dosentti
Itä-Suomen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden laitos
elisa.tiilikainen@uef.fi

Kirjallisuus

- Aalto S, Sutinen H. Puheenvuoroja etsivästä vanhustyöstä. Helsinki: Helsingin Diakoniasalaitoksen säätiö sr, 2022.
- Andersson B. Finding ways to the hard to reach – considerations on the content and concept of outreach work. *Eur J Soc Work* 2013;16(2):171–86. <https://doi.org/10.1080/13691457.2011.618118>
- Bartsch DA, Rodgers VK, Strong D. Outcomes of senior reach gatekeeper referrals: comparison of

- the spokane gatekeeper program, Colorado Senior Reach, and Mid-Kansas Senior Outreach. *Care Management Journals* 2013;14(1):11–20. <https://doi.org/10.1891/1521-0987.14.1.11>
- Blomgren J, Martikainen P, Martelin T, Koskinen S. Ikääntyneiden saama epävirallinen ja virallinen apu Suomessa. *Yhteiskuntapolitiikka* 2006;71(2):167–78. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201209117216>
- Braun V, Clarke V. Using thematic analysis in psychology. *Qual Res Psychol* 2006;3(2):77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Braun V, Clarke V. Reflecting on reflexive thematic analysis. *Qual Res Sport Exerc Health* 2019;11(4):589–97. <https://doi.org/10.1080/2159676X.2019.1628806>
- Braun V, Clarke V. One size fits all? What counts as quality practice in (reflexive) thematic analysis? *Qual Res Psychol* 2021;18(3):328–52. <https://doi.org/10.1080/14780887.2020.1769238>
- Braun V, Clarke V. *Thematic analysis: a practical guide*. London: Sage, 2022.
- Cortis N. Overlooked and under-served? Promoting service use and engagement among ‘hard-to-reach’ populations. *Int J Soc Welfare* 2012;21(4):351–60. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2397.2011.00825.x>
- Grymonprez H, Roose R. Towards a clearer understanding of the transformational potential of outreach work. *Eur J Soc Work* 2022;25(1):26–40. <https://doi.org/10.1080/13691457.2019.1567468>
- Grymonprez H, Roose R, Roets G. Outreach social work: from managing access to practices of accessibility. *Eur J Soc Work* 2017;20(4):461–71. <https://doi.org/10.1080/13691457.2016.1255589>
- Hansson AI, Heinola R, Raassina AM, Seppänen M. Neuvonta- ja palveluverkosto ikääntyneiden hyvinvoinnin ja terveyden edistäjänä. *Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä* 2009:24. Helsinki: STM, 2009.
- Hill T. Understanding unmet aged care need and care inequalities among older Australians. *Ageing Soc* 2022;42(11):2665–94. <https://doi.org/10.1017/S0144686X21000222>
- Hoppania HK, Vilkkio A, Topo P. ”Se on mukavampi yhdessä tehdä”: Elämänote-ohjelman osallisuustutkimuksen tuloksia, osa 2/2. Helsinki: Ikäinstituutti, 2021.
- Hänninen S, Karjalainen J, Lahti T. Toinen tieto: kirjoituksia huono-osaisuuden tunnistamisesta. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes, 2005. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201901232765>
- Jokinen S, Lötjönen A, Rahunen S, Nikula UM, Tarvainen T. ”Paljosta olisi jäänyt, ellen ovea olisi avannut”: löytävän työn tulokset ja vaikuttavuus. Turku: Fingerroosin säätiö, 2017.
- Juhila K. *Sosiaalisyöntekijöinä ja asiakkaina: sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat*. Tampere: Vastapaino, 2006.
- Juhila K. *Aika, paikka ja sosiaalityö*. Tampere: Vastapaino, 2018.
- Juvonen T. *Sosiaalisesti kontrolloitu, hauraasti autonominen: nuorten toimijuuden rakentuminen etsivässä työssä*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 2015. <https://doi.org/10.57049/nts.294>
- Kloppenborg R, Hendriks P. Outreach approaches in the private domain: an international study. *Eur J Soc Work* 2013;16(5):605–19. <https://doi.org/10.1080/13691457.2012.732930>
- Kröger T, Van Aerschot L, Puthenparambil JM. Ikääntyneiden hoivaköyhyys. *Yhteiskuntapolitiikka* 2019;84(2):124–34. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019041011854>
- Kuikka A. *Etsivä vanhustyö meillä ja muualla: raportti suomalaisista ja eurooppalaisista käytännöistä*. Helsinki: Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto ry (Valli), 2015.
- Kylmä J, Juvakka T. *Laadullinen terveystutkimus*. Helsinki: Edita, 2007.
- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021.
- Mackenzie M, Turner F, Platt S, Reid M, Wang Y, Clark J, et al. What is the ‘problem’ that outreach work seeks to address and how might it be tackled? Seeking theory in a primary health prevention programme. *BMC Health Serv Res* 2011;11(1):e350. <https://doi.org/10.1186/1472-6963-11-350>
- Maesele T, Bouverne-De Bie M, Roose R. On the frontline or on the side-line? Homelessness care and care avoiders. *Eur J Soc Work* 2013;16(5):620–34. <https://doi.org/10.1080/13691457.2012.732932>
- Myllymäki E, Huuhka E. *Hoksauta minut: etsivän ja osallistavan vanhustyön toimintamalleja*. Järvenpää: Kirkkopalvelut ry, 2017.
- Mäkelä A. *Etsivän vanhustyön paikantuminen osaksi vanhusten hoivaa ja palveluja: palvelukatveja paikkaamassa ja järjestelmää tulkaamassa*. Pro

- gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, 2021. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202103292732>
- Närhi K, Kannasoja S, Kokkonen T, Rantamäki N, Ruonakangas S. Rakenteellisen sosiaalityön tila ja tulevaisuus Suomessa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 2023. Sophi, 154. <http://urn.fi/URN:NBN:ISBN:978-951-39-9712-0>
- Pietilä M, Saarenheimo M. Löydettyä: Etsivä vanhustyö ja ikäihmisten psykososiaalinen hyvinvointi. *Yhteiskuntapolitiikka* 2018;83(5–6):573–80. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019040811356>
- Prior MK, Bahret BA, Allen RI, Pasupuleti S. The efficacy of a senior outreach program in the reduction of hospital readmissions and emergency department visits among chronically ill seniors. *Soc Work Health Care* 2012;51(4):345–60. <https://doi.org/10.1080/00981389.2011.644103>
- Pöyhönen P, Seppänen M. Responsibilities between the church and state in the field of elderly care in Finland. *Nord Soc Work Res* 2016;6(3):162–73. <https://doi.org/10.1080/2156857X.2015.1135475>
- Rhodes T. Time for community change: what has outreach to offer? *Addiction* 1993;88(10):1317–20. <https://doi.org/10.1111/j.1360-0443.1993.tb02016.x>
- Sihti T, Van Aerschot L. Care poverty within the home space: exploring the emotional experiences of unmet care needs. *Front Sociol* 2021;6:e637799. <https://doi.org/10.3389/fsoc.2021.637799>
- Smith H, Smith M. The art of helping others: being around, being there, being wise. London: Jessica Kingsley Publishers, 2008.
- Smoter M. Outreach practices of public employment services targeted at NEET youth in Poland. *Youth Soc* 2022;54(2S):89S–108S. <https://doi.org/10.1177/0044118X2111058224>
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. Kansallinen ikäohjelma vuoteen 2030: tavoitteena ikäkyvykäs Suomi. Helsinki: STM, 2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-6865-3>
- Sosiaali- ja terveysministeriö, Hyvinvointialueyhdistö Hyvil Oy, Suomen Kuntaliitto. Laatusuositus aktiivisen ja toimintakykyisen ikääntymisen ja kestävien palvelujen turvaamiseksi 2024–2027. Helsinki: STM, 2024. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5436-6>
- Strike CJ, O’Grady C, Myers T, Millson M. Pushing the boundaries of outreach work: the case of needle exchange outreach programs in Canada. *Soc Sci Med* 2004;59(1):209–19. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2003.10.020>
- Sutinen H. Etsivän vanhustyön toimintamalli vaikuttavaan verkostotyöhön: ”Koska tämä on yhteinen asia”: Seniori-Vamos-hankkeet 2013–2017 ja 2018–2020. Helsinki: Helsingin Diakonissalaitoksen säätiö sr, 2020.
- Tiittula P, Lauhde T. Etsivä vanhustyö auttaa katveeseen jääneitä ikäihmisiä. Helsinki: VALLI ry, Etsivän vanhustyön verkostokeskus, 2023.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Helsinki: TENK, 2013.
- Valtonen A. Ryhmäkeskustelut – millainen metodi? Teoksessa Ruusuvuori J, Tiittula L, Aaltonen T, toim. Haastattelu: tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. 2. painos. Tampere: Vastapaino, 2009:223–41.